

رابطه سوءاستفاده از اینترنت و شبکه‌های مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی در بین جوانان شهر اردبیل

علی جعفری^۱، سیده سارا شهابی^۲، بابک همتی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۸/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۲۵

صفحه: ۱۱۹-۱۰۲

چکیده

شبکه‌های اینترنت در کنار مزایای بی‌شمارش، معایبی نیز دارد که عدم آشنایی کامل با آسیب‌های اجتماعی آن می‌تواند مشکلاتی را به بار آورد. این مقاله درصدد است تا برخی از معایب موجود در شبکه‌های مجازی را معرفی و راهکارهایی جهت مقابله و کاهش این‌گونه آسیب‌ها ارائه نماید. از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی آسیب‌های اجتماعی ناشی از سوءاستفاده از اینترنت و شبکه اجتماعی مجازی با آن صورت می‌گیرد. این پژوهش از نوع کتابخانه‌ای و میدانی است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه جوانان شهر اردبیل می‌باشد. حجم نمونه با توجه به اینکه بالاترین تعداد نمونه آماری در فرمول کوکران ۳۸۴ نفر می‌باشد، به منظور پوشش دهی بهتر تعداد ۴۰۰ نفر به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب گردید. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری شده و به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از درصد فراوانی، آزمون همبستگی و آزمون کای اسکوئر استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان داد که اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی تأثیرات مستقیمی بر آسیب‌های اجتماعی در جوانان دارد و باید برای مقابله با آسیب‌های اجتماعی ناشی از آن فرهنگ‌سازی نمود.

واژگان کلیدی: آسیب‌های اجتماعی، سوءاستفاده از اینترنت و شبکه اجتماعی مجازی،

وابستگی مخاطبان

۱- کارشناس ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه تبریز و کارشناس پژوهش اداره کل بهزیستی استان اردبیل (نویسنده مسئول): jafari.ali1987@yahoo.com

۲- کارشناس ارشد علوم تربیتی دانشگاه تبریز و مدرس دانشگاه

۳- کارشناس ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل

مقدمه و بیان مسئله:

با توجه به ارتباطات دنیای کنونی که به واسطه‌ی ابزار موجود در فضای مجازی مانند اینترنت و حتی رسانه‌های اجتماعی، در دنیای امروز فرد با شبکه‌های اطلاعاتی متفاوتی مواجه خواهد شد. شبکه‌های اطلاعاتی با توجه به اهداف، ساختار و تنوعی که دارند ساختارهای گذشته را دگرگون خواهند کرد. این شبکه‌ها فضایی از جریان زمان و مکان ایجاد می‌کنند که بر عناصر ارتباطی گذشته تأثیر بسزایی خواهد داشت. طی مدت کوتاه از شروع این فناوری جدید، تأثیرات عمیقی بر روابط سیاسی، اجتماعی و فرهنگی فرد با جامعه رخ داده است (کریمی فرد، ۱۳۹۰). یکی از امکانات فناوری اطلاعات و ارتباطات مبنی بر ابزارهای وب ۲، شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌باشند. این شبکه‌ها از زمان ظهور در اواخر دهه‌ی ۹۰، در روند تکاملی خود، تاکنون به واسطه‌ی ایجاد امکان برقراری ارتباط سریع هم‌زمان و غیر هم‌زمان، دسترسی به حجم زیادی از اطلاعات و انتشار گسترده‌ی آن کاربردهای اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی بسیاری را در این زیست جهان جدید رقم زده و توجه میلیون‌ها کاربر را از سراسر دنیا به خود جلب نموده‌اند و به دلیل رشد روزافزون تعداد اعضاء و بعد تأثیرگذاری بر فضای واقعی، این شبکه‌ها اهمیت به‌سزایی یافته و در طی یک دهه از پدیده‌های موقتی به پدیده‌های جهانی تبدیل گشته‌اند (شهابی، بیات، ۱۳۹۱). بر اساس تعریف؛ شبکه‌های اجتماعی مجازی واژه‌ای است که برای نامیدن گروهی از افراد که در میان خود دارای ارتباطات وسیع و مستمر هستند و یک حلقه‌ی منسجم ارتباطاتی را تشکیل می‌دهند به کار می‌رود (بشیر و افراسیابی، ۱۳۹۱). اختلاف نظرانی که در خصوص اثرات این شبکه‌ها وجود دارد نشان‌گر این است که از کارکردهای این فضا شناخت جامعی به عمل نیامده و افراد مختلف از ظن خود برای وب‌سایت‌های اجتماعی نقش‌ها و کارکردهای متعدد و بسیار متفاوتی را قائل شده‌اند. قرائت مخالفان استفاده از فضای شبکه‌های مجازی و الگوهای مصرف کاربران آن‌ها، بیشتر جنبه‌ی آسیب

شناسانه و مقاومت فرهنگی را دربرمی‌گیرد و در مقابل قرائت موافقان با تأکید بر پتانسیل‌های فناوریانه و مخاطب محور شبکه‌ها در جهت ابهام‌زدایی از شبکه‌های مذکور صورت می‌گیرد (شهابی، بیات، ۱۳۹۱). هاری اوینس، لیتینن و یو (۲۰۱۰) بیان می‌دارند شبکه‌های اجتماعی مجازی، حوزه تحقیقاتی برای اطلاعات جامع جوانان است که به سرعت در حال رشد می‌باشند. لازم به توجه است که نقش پژوهش و تحقیق در جهان امروز بر کسی پوشیده نیست و امروزه تمام پیشرفت‌ها و توسعه‌ی همه‌جانبه‌ی بخش‌های مختلف در سایه‌ی تحقیقات و پژوهش‌های علمی و متناسب با نیاز هر بخش به دست می‌آید (افشاری، محمد زاده قصر، ۱۳۹۱)؛ اما در جامعه‌ی ما پژوهش و ایجاد زیرساخت انسانی وقتی به نحو مطلوب دنیا نمی‌شود. نمونه‌ی قابل ذکر در این مورد، یافته‌های حاصل از مطالعه‌ی میدانی تیمز است که نشان می‌دهد فراگیران ایرانی از نظر مهارت‌های پژوهشی مانند ساختن فرضیه، تجزیه و تحلیل داده‌ها، حل مسئله، به کارگیری ابزارها و روش‌های علمی در سطح بسیار پایینی قرار دارند (مارتین، مولیس، گنزالز و چروسوسکی، ۲۰۰۴؛ اسفیجانی، زمانی و نصر آبادی، ۱۳۸۷). طی پژوهشی کرم شاهی، پناهی، صادق نیا و زیدی (۱۳۹۰) به بررسی شیوع اعتیاد در بین ۲۰۰ نفر از دانشجویان ۱۹-۲۵ ساله دانشگاه آزاد مشهد پرداخته است. نتیجه‌ای که از این پژوهش بدان دست یافت این است که ۷۷ درصد از دانشجویان در معرض ریسک اعتیاد به اینترنت هستند و در ۱۴ درصد از دانشجویان وابستگی به اینترنت تأثیر مهمی بر کارکرد آنان داشته است و فقط در ۹ درصد از دانشجویان اینترنت تأثیری نداشته است. از نتایج دیگر این تحقیق این بود که میزان صرف وقت زیاد در اینترنت، تغییرات در خلق (حاصل از اینترنت) و مشکلات شخصی، اجتماعی و حرفه‌ای دانشجویان پسر به نحو معناداری از دانشجویان دختر بیشتر بود. پیرزاده (۱۳۹۰) به بررسی میزان اعتیاد به اینترنت در دانشجویان دانشگاه پیام نور اصفهان پرداخت، یافته‌ها نشان داد در این

مطالعه ۹۱/۷ درصد دانشجویان کاربر طبیعی بودند و ۸/۳ درصد آن‌ها اعتیاد خفیف به اینترنت داشتند. بیشترین مورداستفاده از اینترنت در دانشجویان، استفاده از موتورهای جستجوگر و دانلود فایل بود. بین اطلاعات دموگرافیک با اعتیاد به اینترنت اختلاف معنی‌داری مشاهده نشد، اما بین مدت‌زمان استفاده و اعتیاد به اینترنت رابطه آماری معنی‌داری مشاهده گردید. همچنین ۸/۴ درصد دانشجویان عنوان کردند که به خاطر اینترنت دچار افت تحصیلی شدند. احمدی، محمدی، بیگی و سهرابی (۱۳۹۱) طی پژوهشی به بررسی میزان شیوع اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در بین ۶۶۷ جوانان شهر تهران پرداختند، از بین این افراد ۶ نفر یعنی ۰/۹ درصد معتاد به اینترنت و ۹۷ نفر یعنی ۱۴/۵ درصد کاربران در معرض خطر بودند. این نتیجه نشان می‌دهد که میزان شیوع اعتیاد به اینترنت در میان جوانان نسبت به سایر آمارهای موجود در میزان حداقل است. به منظور بررسی رابطه اعتیاد به اینترنت با جنس و تحصیلات از آزمون معناداری نسبت استفاده شد و مشاهده شد که شیوع اعتیاد به اینترنت در بین دختران نسبت به پسران و نیز در بین جوانانی که در مقطع کارشناسی مشغول‌اند، نسبت به جوانانی که در مقطع کارشناسی ارشد تحصیل می‌کنند بالاتر است. بین میزان شیوع اعتیاد به اینترنت و سن همبستگی منفی معنی‌داری وجود داشت اما این رابطه معنادار نبود. محمدی، رمزیار و محمدی (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان بررسی اعتیاد به اینترنت و فضاهای مجازی در بین جوانان و نوجوانان به این نتایج دست یافتند که تفاوت میانگین اعتیاد به اینترنت در بین پاسخگویان دختر و پسر معنادار می‌باشد. بدین صورت که میانگین اعتیاد به اینترنت در بین پاسخگویان دختر بیشتر از پاسخگویان پسر می‌باشد. همچنین ۳۸ درصد پاسخگویان در معرض ریسک اعتیاد اینترنتی قرار دارند. میزان استفاده از اینترنت به‌طور متوسط در بین پاسخگویان مرد ۲/۲۹ و پاسخگویان زن ۳/۷ ساعت بوده است. نصرالهی، شهبواری، صالحی،

هدایتی نیا و صادقی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان بررسی اعتیاد به اینترنت و عوامل مرتبط با آن در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان، تعداد ۲۶۵ نفر (۱۷۴ دختر، ۹۱ پسر) از دانشجویان رشته‌های مختلف علوم پزشکی به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای انتخاب شدند. بر اساس یافته‌های این مطالعه ۷/۹٪ از دانشجویان اعتیاد شدید به اینترنت داشتند. اعتیاد اینترنتی دانشجویان مجرد به‌طور معنادار بیشتر از دانشجویان متأهل بود. دانشجویان دختر بیشتر از دانشجویان پسر به اینترنت وابسته بودند. نتایج این پژوهش نشان داد که وضعیت تأهل دانشجویان با وابستگی آن‌ها به اینترنت رابطه معنی‌داری دارد. از سویی دیگر جنسیت به‌عنوان عامل خطری برای اعتیاد اینترنتی دانشجویان محسوب می‌شود. براساس آخرین تحقیقات انجام‌شده در کشور، بیشتر استفاده‌کنندگان از اینترنت جوانان هستند و ۳۵ درصد آن‌ها در چت روم، ۲۸ درصد بازی‌های اینترنتی و ۲۵ درصد نیز مشغول جستجو در شبکه‌ی جهانی هستند. میانگین مدت‌زمان صرف‌شده برای اینترنت، ۵۲ دقیقه در هفته بوده است. هم‌زمان با دسترسی گسترده‌ی افراد به اینترنت، شاهد نوع جدیدی از اعتیاد یعنی اعتیاد اینترنتی هستیم که مسئله‌ی اصلی و خاص عصر اطلاعات است (سامسون، ۲۰۰۵، به نقل از علایی، ۱۳۹۴). با پیدایش شبکه‌های اجتماعی، استفاده از این شبکه‌ها جزء جدایی‌ناپذیری از زندگی بسیاری از نوجوانان شده است که بر روی کلیه‌ی جوانب زندگی تأثیر مستقیم داشته، از تأثیرات منفی این گونه سایت‌ها می‌توان به کاهش زمان مطالعه، عملکرد تحصیلی، افزایش اضطراب و استرس هنگام استفاده اشاره کرد (کیرسچنر و کارپینسکی، ۲۰۱۰)؛ اما شبکه‌های اجتماعی صرفاً اثرات منفی نداشته و می‌توان آن‌ها را در جهت اهداف آموزشی به کار گرفت، مواردی هم چون یادگیری قوانین اجتماعی، تفریح و سرگرمی و انتقال تجربیات از مهم‌ترین دلایل استفاده‌ی افراد از این گونه شبکه‌ها است (تکلیهایمنت و هیکمن، ۲۰۱۱)؛ به‌نقل از جوادی نیا و همکاران، (۱۳۹۱). حال، با توجه به پیامدهای

اعتیاد به فضای مجازی تغییر در سبک زندگی و اجتناب از فعالیت‌های مهم زندگی به منظور صرف زمان بیشتر در فضای مجازی، بی‌توجهی به سلامت خود در نتیجه‌ی کار طولانی با اینترنت، کاهش روابط اجتماعی، نادیده گرفتن خانواده و دوستان، مشکلات مالی ناشی از هزینه‌های بهره‌گیری از اینترنت، مشکلات تحصیلی و غیره، ضرورت بررسی علمی مسئله رفتار اعتیاد گونه در فضای مجازی و آسیب‌های فردی و اجتماعی ناشی از آن را ایجاب می‌کند. از همین رو بررسی رابطه سوءاستفاده از شبکه‌های مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی در بین جوانان می‌تواند به توسعه‌ی دانش در این زمینه کمک نماید.

روش شناسی پژوهش:

این پژوهش به روش پیمایشی صورت گرفته است. پیمایش روشی در تحقیق اجتماعی است که دقیقاً به معنی تکنیک خاصی در گردآوری اطلاعات نیست اما عمدتاً از پرسشنامه استفاده می‌شود. مشخصه پیمایش، مجموعه ساختمان‌ها یا منظمی از داده‌هاست. به آن معنا که اطلاعاتی درباره متغیرها یا خصوصیات یکسان، دست کم دو مورد جمع‌آوری می‌کنیم و به یک ماتریس داده‌ها می‌رسیم و از آنجا که پرسشنامه ساده‌ترین راه تهیه این ماتریس داده‌های ساختمان‌هاست، رایج‌ترین تکنیک مورد استفاده در تحقیق پیمایشی می‌باشد.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری:

جامعه آماری این تحقیق را جوانان شهر اردبیل تشکیل می‌دهند. طبق آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰، جمعیت این گروه سنی برابر با ۱۹۶۳۱۴ هزار نفر می‌باشد (مرکز آمار). شیوه نمونه‌گیری براساس روش‌های نمونه‌گیری خوشه‌ای صورت گرفته است. بر مبنای این روش ابتدا براساس ملاک جغرافیایی، شهر اردبیل به سه منطقه شمال، جنوب و مرکز تقسیم شده و سپس مناطق، نواحی و بلوک‌ها انتخاب شده و در نهایت نیز، به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، پرسشنامه‌های تدوین شده در میان خانواده‌ها اجرا گردیده‌اند.

حجم نمونه با توجه به اینکه بالاترین تعداد نمونه آماری در فرمول کوکران ۳۸۴ نفر می‌باشد، به منظور پوشش دهی بهتر تعداد ۴۰۰ نفر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند.

ابزار و تجزیه و تحلیل داده‌ها:

در گردآوری اطلاعات این پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته، شامل یک سری اطلاعات دموگرافیک، استفاده گردید که شامل ۲ بعد می‌باشند. این ابعاد عبارتند از: استفاده اعتیاد گونه از شبکه‌های اجتماعی مجازی و نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی. در رابطه با روایی ابزار اندازه گیری باید گفت که در این تحقیق، برای سنجش میزان روایی پرسشنامه، از روش اعتبار محتوایی و از نوع صوری (استفاده از نظرات خانواده‌ها) استفاده شده است. سپس بعد از تکمیل ۵۰ پرسشنامه به عنوان پیش آزمون در میان معدودی از جامعه آماری، از آماره آلفای کرونباخ برای سنجش میزان پایایی و قابلیت اعتماد پرسشنامه استفاده گردیده است. میزان آلفای کرونباخ به دست آمده برای تمامی متغیرهای پژوهش حاضر بیش از ۰/۷۸ بوده است که میزان قابل قبولی به نظر می‌رسد. پرسشنامه تکمیل شده ضمن محرمانه ماندن اطلاعات شخصی آزمودنی‌ها توسط نرم افزار SPSS مورد تجزیه تحلیل قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش همبستگی و درصد فراوانی استفاده شد.

فرضیه‌های پژوهشی:

بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به آسیب‌های اجتماعی در جوانان ۱۸-۳۴ سال شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.
بین نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.

بین میزان اعتماد به شبکه‌های مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.

بین میزان آگاهی از ماهیت شبکه مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.

یافته‌های پژوهش:

در پژوهش حاضر، نمونه شامل ۴۰۰ نفر از جوانان بودند و درصد فراوانی آن‌ها به این ترتیب می‌باشد. بر اساس نتایج، از کل نمونه‌های آماری مورد مطالعه ۲۳/۱۱ درصد ۱۹ سال، ۱۳/۸ درصد ۲۰ سال، ۱۵/۳ درصد ۲۱ سال، ۱۸/۶ درصد ۲۲ سال، ۱۶/۸ درصد ۲۳ سال، ۱۲/۳۹ درصد ۲۴ سال و بیشتر سن داشتند. بر اساس نتایج ۵۳/۲ درصد نوجوانان مورد بررسی دختر و ۴۶/۸ درصد پسر بودند.

جدول ۱- توزیع فراوانی و درصد نمونه‌های مورد مطالعه براساس میزان سوءاستفاده از

شبکه‌های مجازی

درصد	فراوانی	شیوع
۲۸/۳	۱۱۳	بله
۷۱/۸	۲۸۷	خیر
۱۰۰	۴۰۰	کل

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود از بین ۴۰۰ جوان شرکت‌کننده در پژوهش حاضر ۱۱۳ نفر (۲۸/۳ درصد) دارای سابقه سوءاستفاده از اینترنت و شبکه‌های مجازی و ۲۸۷ نفر (۷۱/۸ درصد) استفاده نرمال بودند.

جدول ۲- فراوانی میزان سوءاستفاده از شبکه‌های مجازی

متغیرها	کم (درصد)	متوسط (درصد)	زیاد (درصد)
میزان استفاده از شبکه مجازی	۲۹/۳۵	۳۷/۹۱	۳۲/۷۴
میزان اعتماد به شبکه‌های مجازی	۳۸/۷۵	۳۴/۴۳	۲۶/۸۲
میزان گرایش به آسیب‌های اجتماعی	۱۹/۳۵	۵۷/۱۷	۲۳/۴۸
میزان آگاهی از ماهیت شبکه‌های مجازی	۳۹/۸۶	۴۰/۶۰	۱۹/۵۴

در رابطه با متغیر میزان استفاده از شبکه مجازی، یافته‌های استخراجی نشان می‌دهد که از میان افرادی که از شبکه‌های مجازی استفاده کرده‌اند، ۲۹/۳۵ درصد به میزان کم، ۳۷/۹۱ درصد به میزان متوسط و ۳۲/۷۴ درصد به میزان زیادی از شبکه‌های مجازی استفاده می‌نمایند؛ در رابطه با متغیر میزان اعتماد به شبکه‌های مجازی، ۳۸/۷۵ درصد به میزان کم، ۳۴/۴۳ درصد به میزان متوسط و ۲۶/۸۲ درصد به میزان زیادی به شبکه‌های مجازی اعتماد داشتند؛ در رابطه با متغیر میزان گرایش به آسیب‌های اجتماعی، ۱۹/۳۵ درصد به میزان کم، ۵۷/۱۷ درصد به میزان متوسط و ۲۳/۴۸ درصد به میزان زیادی به شبکه‌های مجازی گرایش داشتند؛ در رابطه با میزان آگاهی از ماهیت شبکه‌های مجازی، ۳۹/۸۶ درصد به میزان کم، ۴۰/۶۰ درصد به میزان متوسط و ۱۹/۵۴ درصد از شبکه‌های مجازی آگاهی داشتند.

جدول ۳- آزمون کای اسکوئر جهت بررسی ارتباط بین شبکه اجتماعی مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی

Sig	وی کرامرز	مقداری کای اسکوئر	همبستگی متغیرها
۰/۰۰۰	۰/۶۰	۷/۷۰	استفاده از شبکه مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی مجازی
۰/۰۳۸	۰/۲۱	۵/۷۰	نوع استفاده از شبکه مجازی با گرایش به آسیب اجتماعی مجازی

براساس فرضیه‌های پژوهش، فرض بر این بود که «بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به آسیب‌های اجتماعی در جوانان ۱۸-۳۴ سال شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد». نتایج آزمون کای اسکوئر - خی دو نشان می‌دهد که بین این دو متغیر همبستگی معناداری در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد. مقدار «وی کرامرز» نیز نشان‌دهنده وجود همبستگی قوی بین این دو متغیر می‌باشد. به این ترتیب کسانی که از شبکه‌های اجتماعی مجازی استفاده می‌نمایند، گرایش بیشتری به آسیب‌های اجتماعی دارند. با توجه به اینکه در فرضیه دوم فرض شده بود «بین نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد»، نتایج آزمون کای اسکوئر در جدول زیر نشان از وجود رابطه معنادار بین این دو متغیر در سطح ۹۵ درصد اطمینان دارد. مقدار وی کرامرز نیز حکم به رابطه ضعیف بین این دو متغیر دارد. نتایج این آزمون نشان می‌دهد که کسانی که باهدف سرگرمی از شبکه‌های اجتماعی مجازی بهره می‌گیرند، گرایش بیشتری به آسیب‌های اجتماعی دارند.

جدول ۴- آزمون همبستگی بین میزان آگاهی از ماهیت و اعتماد به شبکه‌های مجازی با گرایش به آسیب اجتماعی

همبستگی متغیرها	مقدار گاما	سطح معناداری
میزان استفاده از شبکه‌های مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی	۰/۳۸	۰/۰۲۱
میزان آگاهی از ماهیت شبکه مجازی با گرایش‌های اجتماعی	-۰/۱۴	۰/۰۹
میزان اعتماد به شبکه‌های مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی	۰/۵۴	۰/۰۰۰

بر اساس فرضیه‌های پژوهش فرض بر این بود که بین میزان اعتماد به برنامه‌های شبکه مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی و میزان آگاهی از ماهیت رسانه شبکه مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی، همبستگی معناداری وجود دارد که نتایج آزمون بین متغیرهای مذکور نشان می‌دهد که میزان اعتماد به شبکه‌های مجازی و میزان آگاهی از ماهیت شبکه مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی همبستگی معنادار وجود دارد. مقدار گاما، به ترتیب ۰/۳۸، -۰/۱۴ و ۰/۵۴ می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری:

پژوهش حاضر باهدف بررسی رابطه سوءاستفاده از اینترنت و شبکه‌های مجازی با گرایش به آسیب‌های اجتماعی در بین جوانان شهر اردبیل می‌باشد. نتایج پژوهش نشان داد بین سوءاستفاده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به انحرافات اجتماعی ارتباط معنادار وجود دارد؛ و نتایج این پژوهش با برخی پژوهش‌ها از جمله کرم شاهی و همکاران (۱۳۹۰)، پیرزاده (۱۳۹۰)، احمدی و همکاران (۱۳۹۱)، محمدی، رمزیار و محمدی (۱۳۹۱)، نصرالهی و همکاران (۱۳۹۴) همسو می‌باشد. جعفری (۱۳۹۰) فضای مجازی را به‌عنوان یکی از ویژگی‌های زندگی مدرن تعریف کرده است که همانند هر پدیده‌ای که منافع و اثرات مثبتی بر زندگی بشر دارد، دارای جنبه‌های منفی و ویرانگری نیز هست. امروزه، ابزارهای فناوری نوینی مانند شبکه‌های رایانه‌ای و اینترنت به افقی تازه برای اعمال خشونت‌آمیز تروریست‌ها بر ضد امنیت اجتماعی در

فضایی گسترده و بدون مرز تبدیل شده‌اند. با در نظر گرفتن اجتماع به‌عنوان بستر زندگی که کلیه‌ی تعاملات در آن جاری است، با تحقق امنیت اجتماعی تمام مجموعه از امنیت بهره می‌گیرند. یاسمی نژاد، آزادی و امویی (۱۳۹۰) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که فضای مجازی می‌تواند امنیت اجتماعی را مورد تهدید قرار دهد، زیرا اینترنت با وجود اینکه می‌تواند به‌عنوان ابزاری قدرتمند در عرصه‌ی اطلاع‌رسانی به کار گرفته شود تا آنجا که گاهی از آن به‌عنوان انفجار اطلاعات هم نام‌برده می‌شود، ولی این فناوری مدرن با تمام فوایدی که دارد، تهدیدها و خطرهایی نیز برای جامعه و بشر داشته است. به‌طوری‌که امروزه، بخش عمده‌ای از جرائم مربوط به حوزه‌ی کامپیوتر، اینترنت و فضای مجازی است که امنیت اجتماعی را هدف قرار داده‌اند. حریم خصوصی افراد آن‌قدر اهمیت دارد که احترام به آن در قرن حاضر از مرزهای سنتی دین و اخلاق فراتر رفته و در بیشتر کشورهای جهان ضمانت قانونی پیدا کرده است، اما شئون انسانی و اهمیت حفظ آن در فضای مجازی و امنیت اطلاعات مبادله شده با چالش‌هایی مواجه شده و سلامت اخلاقی و حتی جسمانی کودکان و نوجوانان در جامعه به مخاطره افتاده است. صیادان اینترنتی افرادی آگاه و آشنا با فناوری‌های نوین هستند که با هنرمندی تمام خود را افرادی موجه معرفی می‌کنند و چون در فضای مجازی امکان شناسایی آن‌ها وجود ندارد، از کاربران ساده و ناآشنا به این محیط سوءاستفاده می‌نمایند. موارد سوءاستفاده‌ی این افراد در فضاهای مجازی علاوه بر سوءاستفاده‌های جنسی و مالی به موضوعاتی همچون همسریابی، دوست‌یابی، سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی با درآمد کلان و زودبازده، تحصیل در دانشگاه‌های معتبر خارج از کشور و مسافرت به دیگر کشورها مرتبط می‌شود. حتی در بسیاری از وبلاگ‌ها و رسانه‌های اجتماعی مجازی، مقولات خطرناکی مانند سست نشان دادن بنیان خانواده، معمولی نشان دادن رخدادهایی مثل سردی روابط زن و شوهر، طلاق، هم‌جنس‌گرایی و... به چشم

می‌خورد. محتوای این گونه وبلاگ‌ها به‌طور معمول مشابه است و همه‌ی آن‌ها به ترویج دین زدایی و باورهای فمینیستی می‌پردازند و خصلت‌های جوان مسلمان را هدف قرار می‌دهند. این گونه وبلاگ‌ها و موضوعات مطرح شده در آن‌ها به‌سرعت مورد استقبال جوانان قرار می‌گیرند. شاید بتوان علت جذب جوانان کشور به این گونه فضاهای مجازی را عدم دسترسی آسان به امکانات تفریحی یا هزینه‌های بالا برای استفاده از آن‌ها بیان نمود. عدم توجهی کافی والدین به فرزندانشان نیز می‌تواند یکی از دلایل روی آوردن آن‌ها به چنین شبکه‌هایی باشد. همچنین، با توجه به چالش پیرامون روابط بین دو جنس و تدوین برنامه‌های جداسازی جنسیتی به نظر می‌رسد که آسان‌ترین، در دسترس‌ترین و درعین‌حال محرمانه‌ترین فضا جهت ایجاد چنین رابطه‌ای، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی باشند. افراد باید برای ورود به دنیای مجازی اطلاعات کافی در اختیار داشته باشند تا دچار مشکلات مالی و اجتماعی نشوند. در مورد پژوهش حاضر باید توجه داشت، همه محدودیت‌هایی که پژوهش‌های عرصه علوم انسانی و اجتماعی را در برمی‌گیرد، این پژوهش را نیز شامل می‌شود. محدودیت‌های عمده‌ی این پژوهش عبارتند از: محدود بودن جامعه آماری به شهر اردبیل اشاره کرد که برای تعمیم نتایج آن به جاهای دیگر باید بررسی‌های بیشتری صورت گیرد. به علت اینکه در جمع‌آوری داده‌های این پژوهش از پرسشنامه استفاده شده است و همانند دیگر پژوهش‌های خود گزارش دهی امکان‌سویگیری در نتایج ممکن است وجود داشته باشد، تعمیم نتایج پژوهش را با محدودیت مواجه می‌سازد. پیشنهاد می‌شود برای افزایش تعمیم‌پذیری یافته‌ها، پژوهش‌های مشابه در شهرهای مختلف ایران انجام شود. با توجه به یافته‌های پژوهشی گوناگون در مورد مؤلفه‌های تأثیرگذار بر اعتیاد به اینترنت ضرورت یک پژوهش فرا تحلیل را برای روشن‌سازی یافته‌ها و جمع‌بندی نتایج حاصله از پژوهش‌های متعدد را می‌طلبد. پیشنهاد می‌شود عوامل فرهنگی و قومی تأثیرگذار در اعتیاد به اینترنت مورد مطالعه قرار گیرند.

برگزاری جلسات آموزش از سوی مصادر امور فرهنگی در شهرستان‌ها به منظور آشنا نمودن و اطلاع‌رسانی به والدین در مورد فناوری‌های جدید به‌ویژه اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی. با توجه به همه‌گیر شدن اعتیاد به فضای مجازی و اثبات رابطه رسانه (اینترنت و فضای مجازی) با شکل‌گیری هویت اجتماعی و استفاده شرکت‌های غربی و توسعه یافته در جهت اهداف سیاسی و برنامه‌ریزی برای انتقال فرهنگ به سایر کشورها خصوصاً کشورهای اسلامی و ایران و بهره‌مندی از نظریه ملت‌سازی باید دستگاه‌های متولی و مسئولان اجرایی تدابیری را برای تحکیم پایه‌های فرهنگی، تقویت آداب و رسوم ملی اتخاذ و از تغییرات فرهنگی جلوگیری نمایند. با توجه به اینکه زبان رایج در فضای مجازی و شبکه اینترنت انگلیسی می‌باشد خواه‌ناخواه زبان رسمی کشورها را دچار چالش جدی نموده است. برابر نتایج پژوهش تغییرات زبان ملی و محلی قابل پیش‌بینی بوده و تغییرات زیادی را در زبان ملی ایجاد خواهد کرد و باید برنامه‌ریزی لازم را در مواجهه با این بحران داشته باشیم.

فهرست منابع:

- افراسیابی، محمدصادق، (۱۳۹۱). مطالعات شبکه‌های اجتماعی و سبک زندگی جوانان، تهران: انتشارات سیمای شرق، ۱۰۸ صفحه.
- احمدی، محمد و بیگی و سهراب (۱۳۹۱). بررسی میزان شیوع اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با ویژگی‌های جمعیت شناختی در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی. فصلنامه روان‌شناسی تربیتی شماره بیست و پنجم، سال هشتم، ص: ۱۹-۳۴.
- انسرودی، الناز؛ حسینیان، سیمین؛ صالحی، فاطمه و مؤمنی، فرشته، (۱۳۹۳). رابطه بین اعتیاد به اینترنت با تعارض نوجوان با والدین، حمایت اجتماعی ادراک شده چندبعدی و شادکامی. فصلنامه خانواده و پژوهش شماره ۲، ص: ۷۶-۹۴.
- امیری، سهراب؛ سپهریان آذر، فیروزه و ناصری تمرین، کبری. (۱۳۹۴). نقش مؤلفه‌های هیجان‌پذیری، تمایلات ضداجتماعی و برون‌گرایی در گرایش اعتیاد به اینترنت دانشجویان دانشگاه ارومیه در سال ۱۳۹۳. مجله علمی پژوهشی علمی پژوهان، ۱۴(۱): ۱-۱۱.

- ابوالقاسمی، عباس؛ تقی پور، مریم و نریمانی، محمد (۱۳۹۱). ارتباط شخصیتی D، خود دلسوزی و حمایت اجتماعی با رفتارهای بهداشتی در بیماران کرونر قلبی. فصلنامه علمی پژوهشی روانشناسی سلامت، شماره ۱، ص: ۵-۱۹.
- بیات، بهرام (۱۳۸۸)، بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان تهرانی. فصلنامه انتظام اجتماعی. (۱): ۱۳-۲۰.
- بشیری، حسن و افراسیابی، محمدصادق، (۱۳۹۱). شبکه اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان (مطالعه‌ی موردی؛ بزرگ‌ترین جامعه مجازی ایرانیان)، فصلنامه‌ی پژوهش‌های فرهنگی، ۵(۱۷)، صص ۳۱-۶۲.
- پیرزاده، آسیه (۱۳۹۰). بررسی میزان اعتیاد به اینترنت در دانشجویان دانشگاه پیام نور اصفهان، واحد کهندژ. مجله تحقیقات نظام سلامت، سال هفتم، شماره پنجم.
- جوادی نیا، علیرضا، عرفانیان، مرتضی؛ عابدینی، محمدرضا، بیجاری، بیتا، (۱۳۹۱). تاثیر استفاده از شبکه اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۲(۸)، صص ۶۰۶-۵۰۷.
- سلیمی، عظیمه؛ جوکار، بهرام و نیک پور روشنگر، (۱۳۸۸). ارتباطات اینترنتی در زندگی: بررسی نقش ادراک حمایت اجتماعی و احساس تنهایی در استفاده از اینترنت. دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء.
- ستوده، هدایت‌الله (۱۳۸۶). آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات). چاپ هجدهم، تهران: انتشارات آوای نور.
- شهابی، محمود و بیات، قدسی، (۱۳۹۱). اهداف و انگیزه‌های عضویت کاربران در شبکه‌های اجتماعی مجازی (مطالعه‌ی موردی؛ جوانان شهر تهران)، مجله‌ی مطالعات فرهنگ-ارتباطات، سال سیزدهم، شماره ۱، صص ۸۶-۶۱.
- کریمی فرد، کریم، (۱۳۹۰). ساخت هویت فردی و نمایشی در شبکه‌های مجازی (facebook)، اولین همایش شبکه‌های اجتماعی و فضای سایبر، تهران، ص: ۲۷۴-۲۶۵.
- محمدی، حمزه؛ ورمزیار، مهدی و محمدی، امید. (۱۳۹۱). در پژوهشی با عنوان بررسی

اعتیاد به اینترنت و فضاهاى مجازى در بين جوانان و نوجوانان. محل انتشار: نخستين كنگره
ملى فضاى مجازى و آسيب‌هاى اجتماعى نوپديد.

—
uwer, B. Emsley, R. Kidd, M. Lochner, C. Seedat, S.(2008).
Psychometric properties of the Multidimensional Scale of
Perceived Social Support in youth. *Comprehensive Psychiatry*.
49: 195–201.

—
renner, V,(2007). Psychology of computer use: Parameters of
Internet use, abuse and addiction: the first 90 days of the Internet
Usage Survey, *Psychological Reports*, Vol. 80, pp. 879–882.

—
ullen, Pat and Harré, Niki(2000), *The Internet: Its Effects on
Fatety and Behavior Implications for Adolescents*, Department of
Psychology, University of Auckland, November

—
enjamin, Jashua(1999). "The Internet Effect on Teenagers.
Available on <http://www.J Benjamin.org/ research99/ report.html>.

—
restofer.(2010). The influence of perceived center and locus
ofcontrol on the cortisol and subjective responses to
stress.*Biologicalpsychology*,67(3),24-260

—
rohol, j.(2003). Future clinical directions: professional developme
Nt pathology and psychotherapy online. In j. Gackenbach(ed),
psychology and the Intetnet. New York: Academic preaa, 111-40

—
onchar, N. & Adams, J.R.(2000). Living in cyberspace:
Recognising the importance of the virtual world in social work
assessments. *Journal of Social Work Education*.

—
amburger, Y. A & Ben-Artzi, E,(2000). The relationship between
extraversion and neuroticism and the different uses of the Internet,
JComputers in Human Behavior, Vol. 16, pp. 441–44

—
ardie, E & Tee, M. Yi,(2007). Excessive Internet Use: The Role
of Personality, Loneliness and Social Support Networks in

Internet Addiction, Australian Journal of Emerging Technologies and Society, Vol. 5, No. 1, pp. 34-47.

- irschner, p. a, karpinski, a. c.(2010). Facebook and academic performance, J computers in human behavior, 26(6): 1237-1245.
- raut, R. Lundmark, L. Paterson, M., Kiesler, S., Kraut, T., & Patterson, R.(1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? American Psychologist, 53(9), 1017-1031.
- raut, R, Patterson, M, Landmark, V, Kiesler, S, Mukophadhyay, T & Scherlis, W,(2008). Internet paradox: a social technology that reduces social involvement and psychological well being?, American Psychologist, Vol. 53, pp. 1017–1031.
- orahan-Martin, J., & Schumacher, P.(2003). Loneliness and social uses of the Internet. Computers in Human Behavior, 19, 659–671.
- ubin, K.H., Coplan, R.J., Bowker, J.C.(2009). Social Withdrawal in Childhood. Annual Review of Psychology, Vol. 60, 141-171.
- Slivin, j. L.(2008) Information infrastructure national policy, and global competitiveness information and infrastructure and policy. 4,5,28.